

Brand in het flatgebouw "Les Mésanges" te Bergen

Foto 1: Voorgevel.

Plaatsbeschrijving

In de "allée des Oiseaux", ten zuidwesten van Bergen, vlakbij het dorp Hyon, vormt het flatgebouw "Les Mésanges" samen met "Les Colombes", "Les Fauvettes", "Les Pinsons" en "Les Alouettes" een complex van vijf flatgebouwen waarin sociale woningen met huurders van verschillende nationaliteiten zijn ondergebracht. Deze wijk wordt

beheerd door de huisvestingsmaatschappij "Société régionale de logements du Borinage (Sorélobo)".

In de 75 appartementen van het gebouw "Les Mésanges" woonden in principe 175 huurders, verdeeld over het gelijkvloers en 12 verdiepingen. Op het ogenblik van de ramp waren er waarschijnlijk heel wat meer (sommige bronnen maken gewag van 300 personen).

Het gebouw "Les Mésanges" en het gelijkaardige gebouw "Les Fauvettes", gebouwd in 1968, waren niet onderworpen aan de reglementering inzake brandpreventie, aangezien de norm NBN 713-010 betreffende hoge gebouwen pas van kracht werd in 1972 (zie kader "Reglementering betreffende de brandbeveiliging" p. 8). Volgens deze norm gaat het over een gebouw van het type A (appartementen- of flatgebouw) waarvan de hoogte meer dan 25 m bedraagt, dat wil zeggen een hoog gebouw.

Het gebouw zelf was verzekerd door de huisvestingsmaatschappij, die in de huurvoorwaarden in een afstand van verhaal had voorzien waardoor de huurders waren vrijgesteld van verzekering van huuraansprakelijkheid. Blijkbaar hadden slechts weinigen (11 op 75) hun inboedel verzekerd.

De draagstructuur bestaat uit gewapend beton. De buitenmuren zijn samengesteld uit vulmateriaal op basis van vezelcementplaten voor de voor- en achtergevels (foto's 1 en 2) en van betonplaten van gewassen silex voor de

kopgevels (foto 3). De kwaliteit van deze gevelelementen werd gecontroleerd door de brandweer van Bergen. Men kent niet het type van materiaal dat destijds werd gebruikt voor de thermische isolatie. Het dak is een betonnen vloer.

N.v.d.r.: De beschrijving, het plan en de foto's werden gerealiseerd naar aanleiding van een bezoek aan het gelijkaardige gebouw "Les Fauvettes".

Behalve de draagstructuur biedt geen enkel bouwelement weerstand tegen brand.

Het flatgebouw bestaat in feite uit twee tegen elkaar opgetrokken blokken, waarvan de eerste vier appartementen per bouwlaag bevat (zie plan) en de tweede twee. Het gelijkvloers bevat drie appartementen, de hoofdingang en de dienstruimten zoals het vuilnislokaal (gesloten door een stalen deur) en is gemeenschappelijk aan de twee blokken. Boven deze bouwlaag zijn er twaalf verdiepingen met elk zes appartementen (vier en twee) en een technische zolder.

De toegang tot de verdiepingen van de blok met 4 appartementen gebeurt, vanaf het gelijkvloers, via 2 liften en 1 open binnentrappenhuis (foto 4). Wanneer de huurders dit trappenhuis nemen, moeten ze op elke verdieping via de gemeenschappelijke overloop gaan om zich naar boven of naar beneden te begeven. Voor de blok met 2 appartementen is er 1 lift en 1 binnentrappenhuis. Deze trappenhuisen heb-

De Procureur des Konings heeft uitdrukkelijke instructies gegeven teneinde elke informatie naar de buitenwereld te voorkomen. Het is dus onmogelijk eender welke inlichting te bekomen van de gerechtelijke experts, zelfs met betrekking tot uitsluitend technische elementen over het gebouw en de constructie-elementen en tot het verloop van de ramp zelf. Hetzelfde stilzwijgen kan worden vastgesteld bij de brandweer. Deze heeft identieke instructies gekregen van de burgemeester van Bergen. Op het ogenblik van het opstellen van dit artikel

zitten we namelijk in de verkiezingsperiode. Ten slotte neemt de huisvestingsmaatschappij Sorélobo, waarvan de administrateurs zeer nauwe politieke banden hebben met de overheden van Bergen, dezelfde houding aan. De verzekeringsmaatschappijen, die het gebouw en de inhoud van sommige appartementen verzekeren, verstrekken evenmin informatie. Bovendien is de toegang tot het gebouw uitgesloten, aangezien uit veiligheidsoverwegingen en om vandalisme te voorkomen alle ingangen op het gelijkvloers zijn dichtgemetseld.

Plaats en datum

Bergen, donderdag 20 februari 2003.

Oorzaak van de brand

Het onderzoek van het parket van Bergen is nog steeds aan de gang, maar de hypothese van brandstichting schijnt steeds meer te moeten worden weerhouden.

Omvang van de brand

- 7 doden, waaronder een kind van 14 jaar: 4 personen zijn om het leven gekomen (verstikking en brandwonden) op de 12de verdieping, 3 anderen zijn uit het raam gesprongen.
- 28 personen zijn vergiftigd door de rook; ze werden opgenomen in ziekenhuizen van de streek.
- Alle verdiepingen hebben zware rook- en waterschade opgelopen, zelfs indien deze niet zichtbaar is van buitenuit, behalve aan de achterzijde van het gebouw, vanaf de 9de verdieping.
- 28 appartementen werden gespaard en de inboedel van 40 andere appartementen kan waarschijnlijk gedeeltelijk worden gerecupereerd.
- Het totale schadebedrag kan nog niet worden berekend aangezien het gerechtelijk onderzoek nog niet is afgerond.

Foto 2: Achtergevel.

ben bovenaan geen rookluiken en staan op de technische zolderverdieping in directe verbinding met elkaar.

In het midden van de voor- en achterge-

vels (foto's 1 en 2) en op een van de kopgevels staan 3 buitenbrandtrappen. Voor de blok met 4 appartementen gebeurt de toegang tot de brandtrappen vanuit elk appartement via een

Foto 3: Kopgevel.

klein venster van een (slaap)kamer (foto 5). Dit venster is 0,58 m breed en 1,04 m hoog. Om de overloop van de brandtrap te bereiken moet men een hoogte van 1,25 m overbruggen ten

Plan van een type-verdieping

- A: slaapkamer
- B: woonkamer
- C: keuken
- D: badkamer
- E: doucheruimte
- F: toilet
- G: gemeenschappelijke overloop
- H: inkomhal
- I: buitenbrandtrappen

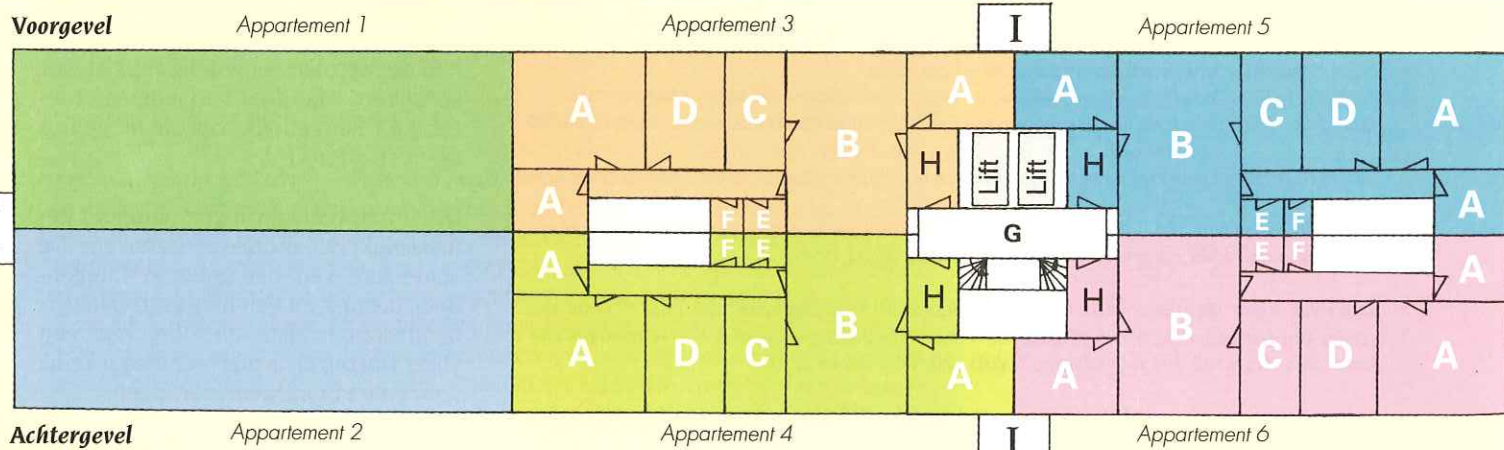

Foto 4: Het open binnentrappenhuis is uitgerust met een rookdetector en voorzien van een pictogram.

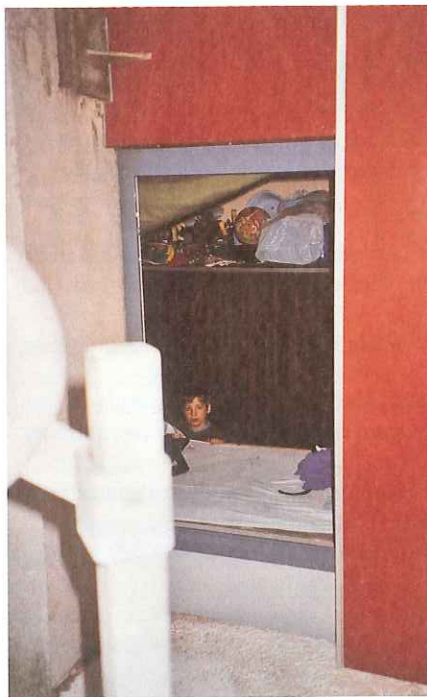

Foto 5: Nooduitgang.

opzichte van het vloerniveau van het appartement! Door deze situatie kon men beweren dat elk appartement, naast het binnentrappenhuis, beschikte over een tweede vluchtweg. Voor de blok met 2 appartementen gebeurt de toegang tot de brandtrap (kopgevel) langs de terrassen van de kopgevel.

Het gebouw wordt verwarmd door een centrale verwarmingsinstallatie met warm water. Elk appartement beschikt over zijn eigen aardgas-, water- en elektriciteitsvoorziening. De leidingen lopen in open, verticale kokers (foto's 6 en 7), die op elke verdieping zijn afgesloten met deuren uit hardboard (foto 8). Deze kokers bevinden zich op de gemeenschappelijke overloop.

Er zijn draagbare blustoestellen, brandhaspels en muurhydranten voorzien. Een partiële rookdetectie-installatie bevindt zich in de gangen van het gelijkvloers, en elke verdieping – ter hoogte van de open ingang van het binnentrappenhuis – is uitgerust met een rookdetector (foto 4). Drukknoppen en elektronische alarmsirenes zijn voorzien op het gelijkvloers, vlakbij de detectiecentrale (foto 9) en op elke overloop. De gemeenschappelijke vluchtwegen zijn uitgerust met een veiligheidsverlichting. Richtlijnen bij brand zijn niet uitgehangen.

De brandbeveiligingsuitrustingen werden regelmatig beschadigd. Aangezien de beschadigde blustoestellen op 12 februari waren vervangen, kan men ervan uitgaan dat de toestellen volledig operationeel waren op het ogenblik van de ramp. De detectie- en alarminstallatie, integendeel, was buiten dienst ten gevolge van vandalistisch optreden. Dit soort van beschadigingen was terug te vinden in alle delen van het gebouw. Aangezien de elektrische deuropener van de hoofdingang buiten dienst was, had de eigenaar eenvoudigweg het slot verwijderd. Hierdoor had iedereen toegang tot het gebouw, ook de mogelijke brandstichter(s).

De brandweervoertuigen kunnen gemakkelijk de voorgevel bereiken. De achterkant van het gebouw, integendeel, bestaat uit een niet-gestabiliseerde grasoppervlakte, die afheft naar een vijver vlakbij, en is dus niet toegankelijk voor zware brandweervoertuigen.

Na een bezoek aan een appartement in

Reglementering betreffende de brandbeveiliging

Datum van de aanvraag van de bouwvergunning	Type van gebouw		
	Lage	Middelhoge	Hoge
Vóór 1972	Nihil	Nihil	Nihil
22.12.1972	Nihil	Nihil	KB 04.04.1972 ⁽¹⁾
Juni 1980	Nihil	NBN S 21-201, S 21-202, S 21-203 ⁽²⁾	NBN S 21-201, S 21-202, S 21-203 ⁽²⁾
26.05.1995	Nihil	KB 07.07.1994 ⁽³⁾	KB 07.07.1994 ⁽³⁾
31.12.1997	KB 19.12.1997 ⁽⁴⁾	KB 19.12.1997 ⁽⁴⁾	KB 19.12.1997 ⁽⁴⁾

⁽¹⁾ Koninklijk besluit van 4 april 1972 houdende vaststelling van de algemene eisen, vervat in de norm NBN 713-010 betreffende de brandbeveiliging in hoge gebouwen (BS 22.12.1972). Dit besluit werd opgeheven door het koninklijk besluit van 7 juli 1994.

⁽²⁾ NBN S 21-201: Brandbeveiliging in gebouwen – Terminologie
NBN S 21-202: Brandbeveiliging in gebouwen – Hoge en middelhoge gebouwen – Algemene eisen
NBN S 21-203: Brandbeveiliging in gebouwen – Reactie bij brand van de materialen – Hoge en middelhoge gebouwen
Deze normen hebben geen kracht van wet, maar worden als referentie gehanteerd door preventiespecialisten.

⁽³⁾ Koninklijk besluit van 7 juli 1994 tot vaststelling van de basisnormen voor de preventie van brand en ontploffing waaraan de nieuwe gebouwen moeten voldoen (BS 26.04.1995).

⁽⁴⁾ Koninklijk besluit van 19 december 1997 tot wijziging van het koninklijk besluit van 7 juli 1994 tot vaststelling van de basisnormen voor de preventie van brand en ontploffing waaraan de nieuwe gebouwen moeten voldoen (BS 30.12.1997) (zie dossiers NVBB 120, 121, 122 en 123).

De koninklijke besluiten van 7 juli 1994 en van 19 december 1997 zijn niet van toepassing op eengezinswoningen.

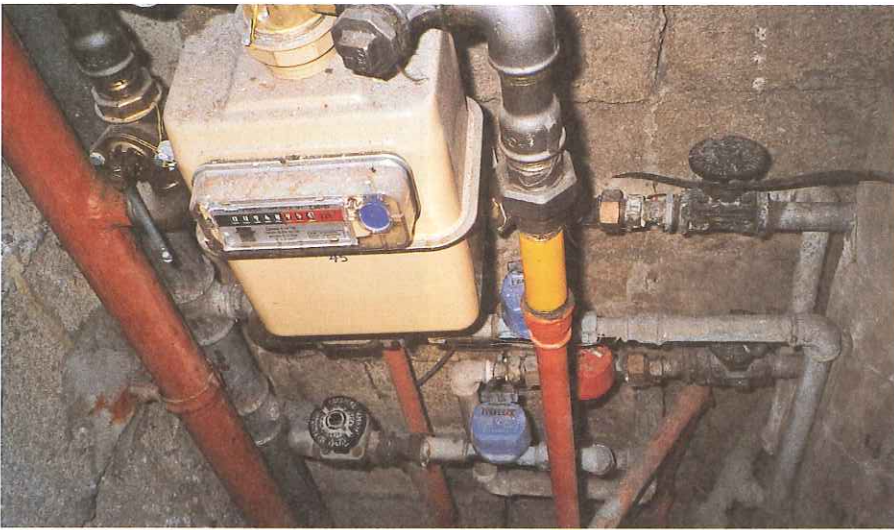

Foto 6: Open verticale koker voor aardgas- en watervoorziening.

het gebouw "Les Fauvettes" kan men, door extrapolatie stellen dat de brandbelasting in sommige appartementen zeer hoog moet zijn geweest. Hierbij moet ook worden gezegd dat er in enkele appartementen van het gebouw "Les Mésanges" weinig meubels stonden (er lagen enkel matrassen op de grond).

De brand

De interventie

Tijdens de nacht van woensdag 19 op donderdag 20 februari ontvangt het centrum Rinsis van Bergen om 01 h 19 een telefonische oproep die melding maakt van een brand in een appartement in het flatgebouw "Les Mésan-

ges". Deze oproep is afkomstig van een huurder van de vierde verdieping die een abnormale hitte en een sterke brandlucht heeft waargenomen. De eerste uitruk, bestaande uit een autoladder (30 m), een autopomp en een watertankwagen met aan boord acht mannen, een officier en acht ambulanciers, is ter plaatse om 01 h 23, hetzij 4 minuten na de oproep. De interventie van de brandweer wordt echter gehinderd door slecht geparkeerde auto's voor het gebouw. Om de autoladder te kunnen opstellen, moeten deze auto's eerst worden weggesleept. Enkele ogenblikken na de aankomst van de hulpdiensten springen een moeder en haar veertienjarige zoon van de 6de verdieping. Ze vallen te pletter. Nog later

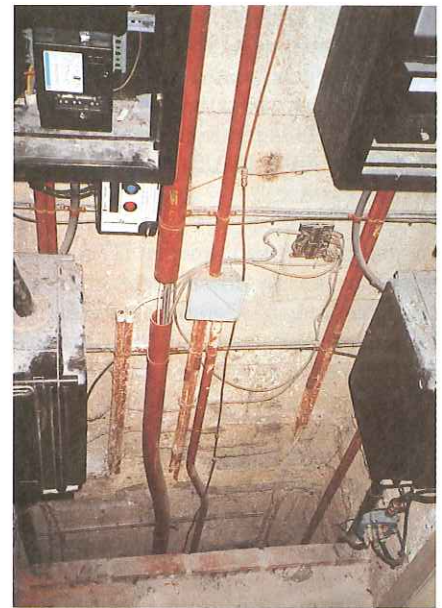

Foto 7: Open verticale koker voor elektriciteitsvoorziening.

springt een vrouw van de 12de verdieping (zie kader "Twee aangrijpende getuigenissen").

De brand, die waarschijnlijk is uitgebroken in een van de binnentrappenhuisen op de 2de verdieping, verspreidt zich snel naar de 12de verdieping. Op de technische zolderverdieping breidt hij zich via de directe verbinding uit naar het tweede binnentrappenhuis, zodat nu het volledige gebouw wordt geteisterd.

De brandweermannen kunnen de 9de verdieping niet bereiken via de autoladders. Ze moeten de binnen- en buitentrappenhuisen nemen. Bij hun interventie worden ze echter gehinderd door hitte en rook, die hen verplicht een autonoom adembeschermingstoestel te dragen, en door allerlei voorwerpen en afval op de gemeenschappelijke overlopen en op de buitenbrandtrappen.

Wanneer de omvang van de ramp duidelijk wordt, roept men om 01 h 38 de versterking op voorzien door het rampen- en noodplan van de zone Bergen-Borinage. Een tweede autoladder vertrekt vanuit Bergen. Twee andere rukken uit bij de brandweer van Quiévrain en van Saint-Ghislain. Een laatste wordt vanuit La Louvière ter versterking gestuurd naar de brandweerkazerne van Bergen.

Eén uur na het begin van de interventie verklaart de brandweer dat ze het vuur

Twee aangrijpende getuigenissen

Robert Longlez en zijn echtgenote, die drie maanden in verwachting is, woonden op de 12de verdieping. "Toen ik de deur opende, was de ruimte gevuld met rook. Ik wilde mijn vrouw gaan halen, maar de stroom was uitgevallen. In het donker struikelde ik over de meubels. Ik probeerde mijn weg te vinden via de gang (N.v.d.r.: waarop de slaapkamers en de badkamer uitkomen), de woonkamer en de inkomhal. Dan moest ik nog doorheen een kamer gaan om langs een venster de buitenbrandtrap te bereiken. (N.v.d.r.: Dit is een traject van ongeveer 15 m.) Dat ging zeer moeizaam. Ik dacht dat mijn echtgenote mij volgde, maar dat was niet het geval. Ze is door het raam gesprongen om aan de vlammen te ontsnappen."

Beatrice Delhayne woonde op de 11de verdieping (onderbuur van Robert Longlez) samen met haar 4 kinderen (deze werden ter revalidatie opgenomen in het ziekenhuis van la Louvière). "We werden ingesloten door de vlammen. We zochten beschutting in de kinderkamer waar geen vlammen waren. Deze kwamen steeds dichterbij. Het vuur was reeds in de kamer van mijn zoon. Er was geen elektriciteit, geen water. We zagen niets. Ik gebruikte een aansteker om te zien of mijn kinderen niet overgaven. Ze maakten het goed, behalve Brandon die flauwviel. Ik hield ze om de beurt voor het raam om frisse lucht in te ademen. Ik dacht dat het einde nabij was. Ik had twee matrassen klaargezet voor mijn kinderen. Ik wikkelde ze in donsdekens en matrassen. Ik stond op het punt ze door het raam te gooien. Ik wilde mijn drie maanden oude baby door het raam gooien, maar bedacht mij toen ik een vriendin van de twaalfde verdieping zag springen. Ze is voor mijn ogen gestorven. Na meer dan twee uur wachten werden we bevrijd door de brandweer."

meester is. In de vroege ochtend vindt ze in een appartement op de 12de verdieping de lichamen van vier huurders. De dienst identificatie van de slachtoffers van de federale politie (DVI, "Disaster Victims Identification") begeeft zich ter plaatse.

Bij de bluswerken worden 37 brandweermannen en ambulanciers van de brandweer van Bergen ingezet, 17 brandweermannen van Saint-Ghislain, 8 brandweermannen van Quiévrain en 16 manschappen van de civiele bescherming.

Gerechtelijk onderzoek

Reeds op donderdagmorgen wordt een vooronderzoek ingesteld, en een collega van experts wordt aangeduid. De expert van het parket zou eerst in een gang van de 2de verdieping twee verschillende vuurhaarden hebben ontdekt, die een tiental meters van elkaar verwijderd zijn. Deze informatie moet echter met het grootste voorbehoud worden geïnterpreteerd, aangezien de staat van het gebouw nog geen volledig betrouwbaar onderzoek toelaat.

Op zaterdag, na het wegtrekken van het bluswater, vindt een speurhond drie of vier verdachte sporen op de 2de verdieping. Er worden monsters genomen. Uit de analyse blijkt dat er in het puin brandversnellers aanwezig zijn. Dit is eigenlijk niet te verwonderen, want vaak gebeurt het dat op de gemeenschappelijke overlopen bromfietsen staan, waardoor er benzine of olie op de vloer lekt.

Een van de experts oppert de voorbarige stelling van brandstichting en wordt door de Procureur des Konings ontsla-

gen van zijn opdracht. De Procureur des Konings en de onderzoeksrechter zijn de enigen die nog inlichtingen mogen verstrekken aan de pers. De Procureur des Konings zegt het volgende: "De enige zekerheid die we hebben, is dat de eerste vuurhaard zich op de 2de verdieping bevindt, vlakbij een deur, in een hoek, naast een koker: een getuige heeft één enkele vuurhaard gezien, vlakbij deze koker". De stelling van brandstichting schijnt dus bevestigd te zijn, maar er is nog maar enkel sprake van één verdachte vuurhaard.

Op het einde van de maand april is het onderzoek nog steeds niet afgerond.

Bezoek van de Koning

Op de dag van de ramp begeeft Koning Albert II zich ter plaatse. Hij krijgt er uitleg over de omstandigheden van de brand. Hij brengt een bezoek aan de overlevenden van de catastrofe en feliciteert een huurder die, dankzij zijn uitzonderlijke koelbloedigheid, erin is geslaagd meer dan 10 personen uit de brand te redden. Nadien begeeft hij zich naar het rouwcentrum van Bergen.

Nazorg

De preventieafdeling en het OCMW van de stad Bergen, de Sorélobo, het Rode Kruis van België en vrijwillige militairen zijn ter plaatse om bijstand te verlenen aan de slachtoffers en om te voorzien in hun huisvesting, in het verstrekken van vaatwerk, meubels, kleding,... evenals in psychologische steun, vooral aan de kinderen. De BVVO (Belgische Vereniging der Verzekeringsondernemingen) neemt deel aan een informatievergadering gehouden voor de slachtoffers en hun familieleden, dit om de brug te slaan tussen de slachtoffers en de verzekeraars, en zal contact

Foto 8: Een van de deuren uit hardboard van de twee kokers voor aardgas, water- en elektriciteitsvoorziening op de gemeenschappelijke overloop.

blijven houden met het Bergense stadsbestuur. De plaatselijke en nationale solidariteit heeft dus een belangrijke rol gespeeld voor deze mensen die in zeer grote nood waren.

Renovatie en uitbreiding

Na de ramp spraken de politieke overheden over onontbeerlijke verbeteringen met een budget van 1 miljard € "opdat dit niet meer zou gebeuren". Een verkiezingscampagne met een partijprogramma op 15 pagina's A5 formaat vat in enkele woorden de inspanningen samen die zullen worden geleverd: "1 miljard € verzameld voor de renovatie van 40 000 sociale woningen in Wallonië en uitbreiding van het woningpark met 10 000 eenheden over 10 jaar in het Brussels Gewest". Ondertussen is het aspect brandveiligheid, dat enkele weken geleden zo belangrijk leek, blijkbaar al heel wat verwaterd.

Civiele partij

Zes huurders van "Les Mésanges" hebben zich civiele partij gesteld bij de onderzoeksrechter en hebben een klacht ingediend tegen X uit hoofde van brandstichting met de verzwarende omstandigheden dat het vuur 's nachts werd aangestoken en dat het de dood van 7 personen heeft veroorzaakt. Ze hebben ook een klacht ingediend tegen de Sorélobo en zijn administrateurs voor onvrijwillige doodslag door gebrek aan voorzorg en/of voor slagen en verwondingen door gebrek aan voorzorg en/of brand van de roerende goederen

Preventiemaatregelen in het gebouw "Les Fauvettes"

De burgemeester van Bergen, de heer Di Rupo, heeft onmiddellijk een verslag gevraagd aan de bevelhebber van de brandweer over de situatie van de gelijkaardige woontoren "Les Fauvettes". Elf noodmaatregelen werden weerhouden: de herstelling van losse treden in de buitenbrandtrappen, van de automatische branddetectie-installatie, van het alarmsysteem, van de veiligheidsverlichting, de vervanging van defecte of ontbrekende blustoestellen, van bedieningshendels van brandhaspels, de verwijdering van materialen en voorwerpen die op sommige gemeenschappelijke overlopen de weg versperren, de verwijdering van zwerfvoorwerpen op de hoogste verdieping, het plaatsen van reddingsborden en van de nummering van de verdiepingen, het uithangen van de richtlijnen bij brand. Dit alles geeft een duidelijk beeld van de staat van de twee torens op het ogenblik van de brand. (N.v.d.r.: Tijdens het bezoek aan dit gebouw stelden we vast dat de nummering van de verdiepingen nog niet was aangebracht, waardoor we de uitgang op het evacuatie niveau moeilijk konden terugvinden.)

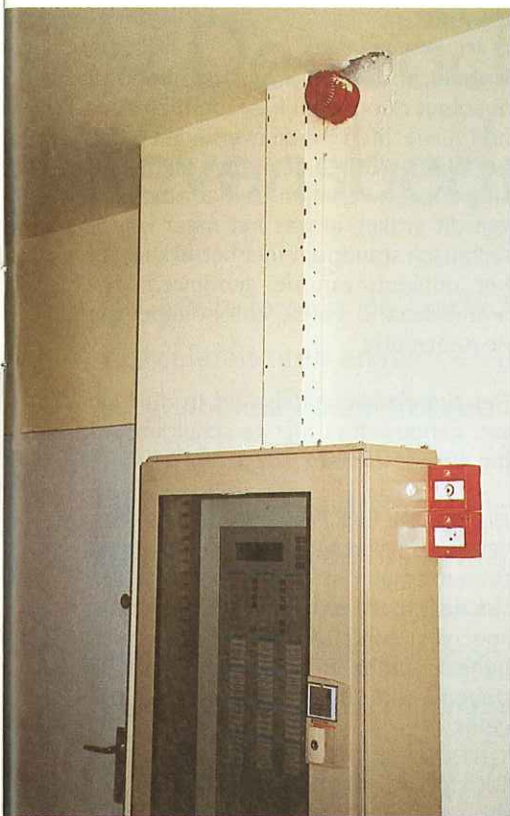

Foto 9: Op het gelijkvloers bevindt zich de detectiecentrale met drukknoppen en elektronische alarmsirenes.

van derden door de verouderde staat of door gebrek aan herstelling.

Op basis van de resultaten van de analyses heeft de *Sorélobo* eveneens tegen X een klacht ingediend uit hoofde van brandstichting. Verdachte personen zouden reeds gekend zijn en ondervraagd.

Lessen

De interventie

De snelheid en doeltreffendheid van de interventie van de Bergense brandweer kan niet in twijfel worden getrokken. Het feit dat bij de eerste uitruk reeds zware middelen werden ingezet, de gunstige weersomstandigheden en de goede toegankelijkheid van het gebouw via de berijdbare wegen hebben een gunstige invloed gehad op het goede verloop van de interventie. Spijtig genoeg werd de brandweer gehinderd door slecht geparkeerde auto's voor het flatgebouw.

Het afkondigen van het rampen- en noodplan van de zone Bergen-Borinage was zeer doeltreffend. Zelfs indien het materieel gebreken vertoont, kan men niet zeggen dat deze de interventie op negatieve wijze hebben beïnvloed.

Sedert woensdag 27 februari is er een polemieek ontstaan omtrent de staat van het rollend materieel van de Bergense brandweer. In een open brief heeft deze de verouderde staat van haar wagenpark aan de kaak gesteld. Twee van de 4 autoladders zijn defect: de eerste sinds oktober 2001, de tweede sinds januari van dit jaar. Slechts 3 van de 7 autopompen kunnen de kazerne echt verlaten, en de enige nog operationele watertankwagen dateert van 1978 en rijdt niet sneller dan 40 km/h. Het debat tussen de overheden en de brandweer is nog niet afgerond.

Het constructietype

Hierboven werd reeds het ontbreken van de verplichte normen bij de bouw van de betrokken flatgebouwen ter sprake gebracht. Zelfs indien het mogelijk is een vaag compromis te vinden tussen een bestaande, niet-aanvaardbare situatie en de exacte conformiteit met de bouweisen opgelegd door de norm NBN 713-010 en later de NBN S 21-202, of door de basisnormen van 1997, is het utopisch te geloven dat het financieel haalbaar is om deze verouderde gebouwen aan te passen. De hoeveelheid en de aard van de aan te brengen wijzigingen vergen immers een enorme financiële investering.

Het is duidelijk dat het gebouw "Les Mésanges" talrijke en zware gebreken vertoont. Deze hadden betrekking op:

- de ontoegankelijkheid van het gebouw voor de brandweer via de achterzijde (in dit geval blijkt dit een gebrek te zijn wegens het ontbreken van enige binnencompartimentering);
- het gebrek aan compartimentering in het algemeen, aan bouwvoorschriften betreffende binnen- en buitentrappenhuizen, vluchtwegen, ...;
- het ontbreken van de kwaliteiten "gedrag bij brand" en "brandwerendheid" van de bouwelementen (behalve de betonnen draagstructuur) zoals compartimenten, wanddoorvoeringen, binnenindeling, kokers, ... (bijvoorbeeld de triplex wanden in de toiletten die de verticale koker afsluiten, en de deuren uit hardboard van de 2 kokers op de gemeenschappelijke overloop);
- het ontbreken van voorschriften inzake de uitrustingen zoals elektrische installaties, verlichting, signalisatie, brandmelding, waarschuwing en alarm, en blusinrichtingen.

Al deze bouw- en ontwerpkenmerken van hoge gebouwen werden opgelegd door de hierboven vermelde normen, maar zonder terugwerkend effect. Bovendien werden er na 1972 heel wat flatgebouwen opgetrokken waar het vloerpeil van de hoogste verdieping zich situeert op minder dan 25 m (karakteristiek 24,99 m) boven het laagste peil van de grond rond het gebouw, waardoor de bouwheer ontsnapte aan de strenge reglementering voor hoge gebouwen. Dit verklaart waarom we in 2003 geconfronteerd worden met gebouwen van een volledig verouderd en potentieel gevaarlijk type.

De buitenbrandtrappen

In 1969 had de Bergense brandweer reeds aanbevelingen gegeven, die indertijd niet bindend waren. Een officier had zijn vrees geuit met betrekking tot de dramatische gevolgen die een ramp in deze gebouwen met zich mee zou kunnen brengen. Hij had toen een scenario beschreven dat zich nu op 20 februari 2003 heeft voorgedaan. Naar aanleiding van een nieuwe tussenkomst van de brandweer werden in 1985 drie buitenbrandtrappen geïnstalleerd om de evacuatie van de aanwezigen en de interventie van de hulpdiensten te "vergemakkelijken".

Het ontwerp van deze trappen vertoont zware gebreken:

- het overbruggen van een hoogte van 1,25 m om de drempel van het venster/de overloop van de noodtrap te bereiken, is ontoelaatbaar;
- dit venster is veel te klein (0,58 m op 1,04 m).

De overloop van de buitenbrandtrap zou zich moeten bevinden ter hoogte van de vloer van de appartementen, en het venster zou vervangen moeten zijn door een deur. Deze buitenbrandtrappen zouden ook moeten kunnen gebruikt worden voor personen die zich niet op eigen kracht kunnen verplaatsen (in dit geval een rolstoelpatiënt op de 10de verdieping). Toen reeds (in 1985) bestonden er voorschriften voor buitenbrandtrappen. Ten slotte zijn de uitsparingen in het beton van de buitenbrandtrappen (foto 1), gerealiseerd om esthetische redenen, volledig af te raden. Door deze uitsparingen zijn de gebruikers van deze trappen immers niet meer beschermd tegen de langs de gevel opstijgende rook en vlammen. Al deze punten worden behandeld in de hierboven vermelde normen. Ondanks

hun slechte ontwerp hebben deze buitenbrandtrappen aanzienlijk bijgedragen tot het beperken van het aantal slachtoffers.

In appartementen zonder buitenbrandtrap op hun kopgevel (foto 3) zitten de bewoners ingesloten bij brandoverslag van de gemeenschappelijke overloop naar de inkomhal (de voordeuren van de appartementen hebben geen Rf-graad) of bij brand in de woonkamer of keuken (wanneer ze in hun slaapvertrekken en/of sanitaire ruimten vertoeven). Een vierde buitenbrandtrap op deze kopgevel zou noodzakelijk geweest zijn, doordat de achtergevel niet bereikbaar was voor autoladders (terrein niet geschikt voor de opstelling van een autoladder) en de autoladders aan de voorgevel slechts tot de 9de verdieping reikten.

De brandbeveiligingsmiddelen

Het is absoluut noodzakelijk te beschikken over oordeelkundig verspreide en goed onderhouden *eerste interventiemiddelen*. Vaak zijn deze het voorwerp van vandalistisch optreden. De oplossing voor dit probleem is een globale benadering van het beheer van de gebouwen en een mentaliteitswijziging van de huurders en bezoekers.

De installatie van een algemeen automatisch branddetectiesysteem zou een interessante oplossing kunnen zijn, maar ook hier stelt zich het probleem van vandalisme. In het gebouw "Les Mésanges" werd het *detectiesysteem* afgegrukt door vandalen. Sommigen bevelen de installatie van autonome detectoren aan. Dit is maar een noodoplossing: deze toestellen vertonen immers zwakke punten. Tegenwoordig laat de evolutie van de beveiligingstechnieken toe een betrouwbare oplossing voor te stellen, die niet noodzakelijkerwijs duurder is en die niet veel onderhoud vraagt: het zijn de woningsprinklers (zie artikel "Woningsprinklers: ontwerp vrijheid én optimale veiligheid onder één dak", p. 42). Bij de bouw van (sociale) woningen van om het even welk type is het perfect mogelijk om hierin woningsprinklers te integreren. Dit geldt ook voor bestaande (sociale) woningen. In flatgebouwen zou het volstaan om deze sprinklers te voorzien in de gemeenschappelijke vluchtwegen en in de woonvertrekken (slaapkamer, keuken, woonkamer,...).

Het *alarmsysteem* moet hoorbaar zijn in

alle delen van het gebouw. Dit is niet het geval voor de elektronische alarmsirene op de gemeenschappelijke overloop van de blok met 4 appartementen van het gelijkaardige gebouw "Les Fauvettes". Mochten de elektronische alarmsirenes in het gebouw "Les Mésanges" gewerkt hebben, zouden ze waarschijnlijk ook niet zijn gehoord door de bewoners.

Het beheer van de gebouwen

Na de brand haalde de voorzitter van de raad van beheer van de Sorélobo (die in deze brand zijn schoonzuster en zijn neef heeft verloren) nogmaals de financiële moeilijkheden aan waarmee deze huisvestingsmaatschappij allang wordt geconfronteerd, evenals het vaak onzekere statuut van de huurders.

Bovendien is het algemeen bekend dat het praktisch onmogelijk was deze gebouwen te beheren. De conciërges hadden reeds een hele tijd geleden hun functie opgegeven en, wegens vandalistisch optreden en het gebrek aan financiële middelen van de eigenaar, was het onderhoudspersoneel niet in staat om de installaties in goede staat van werking te houden.

Door hun constructie vormen deze woontorens in feite een "getto" voor de bewoners, waarvan de situatie vaak onzeker of marginaal is. De oplossing voor dit type van marginalisatie is te vinden in een nieuwe benadering van het beleid voor sociale huisvesting, waarin men het "dumpen" van personen zou opgeven en zich zou toespitsen op kleinere en minder hoge gebouwen, met een grotere integratie in de stad en een echte menselijke dimensie.

Controle door de overheid

Zodra een gebouw in gebruik wordt genomen, is er nauwelijks nog controle. Er wordt met de brandveiligheid gesjoemeld, net zoals er gesjoemeld wordt met de bouwvergunning en bijhorende aspecten. België heeft geen instanties die politieel de controle doen op het naleven van de bouwvoorschriften eens het gebouw in gebruik is genomen.

De solidariteit

Deze kwam van overal. Vrachtwagenbestuurders en organismen uit Vlaanderen boden eveneens hun hulp aan bij het vervoeren van meubels, dekens, kleding,...

Besluit

Hoewel in deze zaak enig voorbehoud absoluut noodzakelijk is, zou men kunnen verwachten dat de overheden en de betrokken partijen de nodige medewerking zouden verlenen bij het opstellen van dit artikel, al was het maar vanuit technisch standpunt met betrekking tot het ontwerp van de gebouwen, het brandscenario en de chronologie van de interventie.

Het brandveiligheidsbeleid in dit type van gebouwen is niet te scheiden van het sociale aspect.

Het bezoek aan het gebouw "Les Fauvettes", na de maatregelen genomen na tussenkomst van de burgemeester en van de brandweer, laat bij de preventiespecialist een latent gevoel van onveiligheid achter. Een herhaling van de tragedie van 20 februari is niet onmogelijk.

Tot slot, de aangrijpende woorden van de Procureur des Konings, de heer Claude Michaux, na het voorlezen van de naam en leeftijd van de zeven slachtoffers: "Dat al diegenen die voor hun plezier de detectoren en alarmen hebben beschadigd, nooit deze namen vergeten!".

Bernard DELGUSTE

Illustraties ANPI

Foto 10